

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 28 Volume: 6 Issue: 28

Güz 2013 Fall 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN "FADIŞ VE YEŞİL KIRAZ" ROMANLARINDA YARDIMCI VE ENGELLEYİCİ EYLEYENLER

THE HELPERS AND THE OPPONENTS IN GÜLTEN DAYIOĞLU'S NOVELS "FADIŞ" AND "YEŞİL KIRAZ"

Şükran DİLİDÜZGÜN*

Öz

Anlama süreçlerini ortaya çıkarmaya çalışan Greimas, Propp'un Rus halk masallarında saptadığı otuz bir işlevlik eyleyenleri altı eyleyene indirgeyerek eyleyensel örnekçeyi kurar. 'Gönderici', 'alıcı'ya 'nesne'ye ilişkin bilgi vererek ve istek uyandırarak özneye sözleşme yapar. Daha sonra öznenin nesneye ulaşması aşamalarında 'yardımcı' ya da 'engelleyici' eyleyenlerin katılımıyla altılı eyleyensel örnekçe oluşur. Greimas öznelerin nesnesine kavuştuğu ya da nesnesinden ayrıldığı anlatı izlencesi sözdizimi geliştirmiştir: Yönlendirme, Edinç, Edim ve Değerlendirme. Bu araştırmanın amacı Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' ve 'Yeşil Kiraz' romanlarını Greimas'ın eyleyensel örnekçesi bağlamında çözümleyerek romanlara da adlarını veren kadın kahramanların (öznelerin) geçirdikleri dönüşümde yardımcı ve engelleyici eyleyenleri saptayarak ve ortaklıklar arayarak hem anlatıcının dünyaya bakış açısı hakkında ipuçları elde etmek hem de Türk toplumunda kadının yerini sorgulamaktır.

Anahtar Sözcükler: Göstergibilim, Eyleyenler Örnekçesi, Gülten Dayıoğlu, Fadiş, Yeşil Kiraz.

Abstract

Greimas trying to find meaning construction proposed the actantial model with six actants used to analyse any real/thematized action, based on Propp's thirty-one actants determined in Russian fairy tales. The *subject* is what wants/does not want to be joined to an *object*, the *sender* is what instigates the action, while the receiver is what benefits from it, and a *helper* helps to accomplish the action, while an *opponent* hinders it. Greimas works out a syntax of narrative programs in which subjects are joined up with or separated from objects of value. Using the canonical narrative schema the elements of an action may be organized into four components: Manipulation, competence, performance and sanction. The aim of this research is to get some cues about the point of view of the narrator and to examine the place of the women in Turkish society determining the actants of the helper and the opponent in Gülten Dayıoğlu's novels, 'Fadiş' and 'Yeşil Kiraz' using actantial model.

Keywords: Semiotics, Actantial Model, Gülten Dayıoğlu, Yeşil Kiraz.

1. Giriş

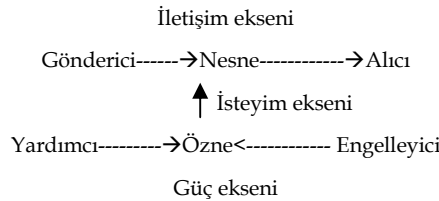
1960'lı yıllarda insan bilimlerine ve yazınsal eleştiriye damgasını vuran yapısalcılık akımı kuşkusuz en yetkin çözümleme olanaklarını göstergebilimde bulmuştur (Tanyolaç, 2005: 71). 1928 tarihli Propp'un yaklaşımı, ancak 1970'lerde ilk kez "anlatının dilbilgisi" terimini evrensel nitelikli bir anlatı kuramı bağlamında kullanan Tzvetan Todorov'un Dekameron (Boccaccio), Binbir gece Masalları; Umberto Eco'nun James Bond ve van Dijk'in roman ve kısa öykü çözümlenmeleri için bir şema sunsa da Avrupa'da edebiyata bakışı en çok etkileyen, bu

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

şemalara yeni bir bakış açısı getiren Julien Algirdas Greimas olmuştur (Erkman-Akerson, 2005). A. J. Greimas'ın geliştirdiği göstergebilim kuramı, bildirişimi değil, bu olguyu da içeren anlama süreçlerini ortaya çıkarmaya çalışır; bir başka deyişle, anlam üretiminin eklemeliğini belirler (Rifat, 1990: 130). Greimas'ın kurduğu Paris Göstergebilim Okulu'nun öğretisi yazın kadar resim, fotoğraf, tiyatro, sinema, müzik, popüler kültür vb. tüm anlatım biçimlerinin çözümlenmesinde kullanılmaktadır. Altınbüken ve Naktan'ın (2004) bir reklam filminin ve görsel-işitsel bir metnin derin yapıda içerdiği anlam katmanlarını ortaya çıkarma çalışmaları buna güzel bir örnektir. Göstergebilim içkinlik ilkesini benimser, yani Kıran'ın (2004: 53) deyişle "nesnenin özerkliğinin kendini oluşturan ilişkilerin çözümlenmesi üzerine kurulu" dur ve "... anlamı ifade eden ve ortaya çıkaran hangi anlatım biçimi olursa olsun, anlamlama olgusu tektir..." Kısacası yazınsal bir metnin bir tek anlamı vardır ve değişik bakış açılarından incelendiğinde bu bir tek anlamın değişik yüzleri görünür.

Göstergebilimciler nesnel kalabilmek için atomistik yöntemden (tarihsel ya da tematik) yani bir ayrıntıyı, bir temayı seçerek metne o açıdan bakmaktan vazgeçip yazının bütününe ele alarak metnin belirten yüzünü ilgilendiren gözlemleri elden geldiği kadar çoğaltarak, metnin yapısını, biçimini betimleyerek ve aynı zamanda da onu şemalaştırarak yazarın çabasını ya da ustalığını ortaya koyarlar (Bayrav, 1999). Greimas edebiyat metinlerinin biçimsel ve kurgusal özellikleri yanında anlam ve yan anlam açısından da çözümlenmesini yapmıştır, ancak dizge anlayışını yitirmeden edebiyat metinlerinde temel bir anlam eksenini olduğunu (derin anlam) savunmuştur. Greimas her anlamlı birimin bir anlamsal çekirdeği, bir de bağlamdan bağlama değişkenlik gösteren bağlamsal çekirdeği bulunduğunu belirtir. İşte anlambirimini bağlamsal dokusu diye adlandırılacak bu anlamlılık koşulu, Greimas göstergebiliminin temel kavramlarından olan 'yerdeşliği' sağlayan öğedir ve anlam betimlemesinin ve çözümlenmesinin temelini oluşturur (Tanyolaç, 2005). "Greimas anlatı ya da söylemi anlamlı bir bütün olarak ele alır ve bu bütünü çözümlenmesinde öğeler arası ilişkileri irdeler. Erkman-Akerson, (2005: 148), Greimas'ın, "Edebiyatta, yalandan ve bireysel plandaki felaketlerden başka bir şey olmayan şeyler, toplumsal planda gerçeğe ve özgürleşmeye dönüşür" sözüyle edebiyatta derin yapıyı araştırmanın sonuçta bizi, daha genel geçer yaşamsal doğrulara, göstergebilimsel yapı araştırmasının da sonuçta yaşamla, toplumla ilgili bazı düzlemlere götüreceğini vurguladığını belirtmekte ve devam etmektedir: "Metnin içindeki bir kesit bir sözce ise bunun anlamını belirginleştiren metinsel çerçeve, metnin bütünü sözcelemidir. Metin bir sözce ise metne asıl değerini veren sözcelem ise onu kuşatan yaşamdır. Derin yapıyı oluşturan da , aslında insanın bireysel ve toplumsal varoluş sorunlarıdır."

Anlatısallığın temel ulamı nesne ve özne ikilidir. Greimas, Rus halk masallarında Propp'un saptadığı otuz bir işlevden oluşan eyleyenler listesini altı temel eyleyene indirger ve "eyleyensel örnekçe"yi kurar. Her söylemin aktardığı olay örgüsü bir öznenin, bir nesneye ulaşmak için gerçekleştirdiği eylem ya da eylemler dizisidir. Anlatı, olma, eyleme geçme ve eylemde bulunma koşullarını içeren öznenin bir değere sahip olan somut bir varlık ya da soyut bir kavram, bir amaç niteliği taşıyan nesneye sahip olma/ondan kurtulma sürecinde içinde bulunduğu koşulları aktarır. Özne-nesne ilişkisi somut bir eylem eksenini üzerinde soyut bir düzlemde gönderici ve alıcı eksenini bulunur. Gönderici, alıcıya nesneye ilişkin bilgi vererek/istek uyandırarak özneye 'sözleşme' yapar, nesnenin değerini belirtir, onun özneye dönüşmesini ve nesnenin ardına düşmesini sağlar (arayış). Böylece ilk aşamada ortaya çıkan dört eyleyende gönderici ve alıcı arasındaki ilişki bilişsel ekseninde özneye nesne arasındaki ilişki istek ekseninde oluşur (Şekil 1).

Şekil 1. Greimas'ın eyleyensel örnekçesi (Kıran ve Kıran, 2003: 217)

Göstergebilimsel çözümlemenin ilk işlemi inceleme nesnesinin kesitlenmesidir. Uzun bir sözcük olan öykünün; zaman, uzam, kişi ve olay kategorilerine göre değişiklik göstermesi kesitlerini gösterir (Tanyolaç, 2005). “Dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkenin işlevi olduğu söylenebilir: dünyanın kendisi (uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an). Bu üç öğeden birinde en ufak bir değişiklik olmuşsa, dünya aynı dünya değildir artık. ... Zaman içinde her yer değiştirme de uzamsal ve bireysel yapıların yeniden düzenlenmesini zorunlu kılacaktır. (Yücel, 1979: 11)”

1.1. Yüzeysel yapı: Anlatısal bileşenin incelenmesi

“Anlamlama bütünü”nü daha iyi kavramak için onu kesitlere ayırmada başvurulabilecek yöntemlerden biri her metin içinde belli sayıda biçimsel birim bulmaktır: söz konusu birimlerini sınırlarıysa okuma sırasında saptanabilen farklı “ayrılmalar (uzam, zaman, kişi, vb.)” ile belirlenecektir. Bu yöntem bir anlamlama düzeyleri bütünü düzenler; temel olarak ve en soyuttan en somuta doğru, bu düzeyler şöyle sıralanabilir: temel anlam yapıları, eyleyen ve kip yapıları, anlatı ve izlek yapıları ve figüratif yapılar (Rifat, 2005: 365). Metni parçalara bölme, sonra onu yeniden kurma işleminden beklenen sonuç, nesnede önce fark edilemeyen, gözden kaçan yanları, anlamları açığa çıkarmaktır. Daha sonra öznenin nesneye ulaşmasını sağlayan “yardımcı” ya da “engelleyici” yan eyleyenlerin katılmasıyla altılı eyleyensel örnekçe oluşur. Anlatısal örnekçe tüm anlatılar için değişmeyen ortak ve soyut bir yapı önerir. Nasıl dilbilimci değişik sözcülden yola çıkarak dilin dilbilgisel kodunu ortaya koyarsa, anlatıbilimci de ya kişiler arasındaki ilişkiler ya da eylemlerin ekleniş biçimini içeren değişmeyen bir anlatısal yapıyı, bir anlatılar dizisinden yola çıkarak ortaya koyar (Kıran ve Kıran, 2003: 215)

Anlatının iki yapısı vardır: *Yüzeysel yapı*, çizgisel bir okuma ekseninde gözlemlenen metinsel bütün; *derin yapı*, yüzeysel yapının içerdiği anlamsal ulamlar ve birbirleriyle ilişkileri. Çözümleme yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru giden bir yönde gerçekleşir. Yüzeysel yapıda iki bileşen vardır: *Anlatısal düzey* ve *söylemsel düzey*. Anlatısal düzey, eyleyenlerle (konuları, gerçekleştirmek istedikleri izlencenin öğeleri ve koşulları) ilgilidir. Eyleyen kavramı dilbilimde sözdizim parçasıdır. Öznenin nesnenin peşine düşmesini sağlayan eksiklik durumu anlatısal çözümlemede temel sözcüddür. Temel sözcüde yer alan özne başlangıçta eyleme geçmemiş, nesnesinden ayrı yoksunluk durumunda, eksiklik bildiren durum öznesidir.

(Ö U N) Özne= Özne; N=Değer nesnesi; U = ayrı olma Ayrışım sözcüğü (Durum sözcüğü)

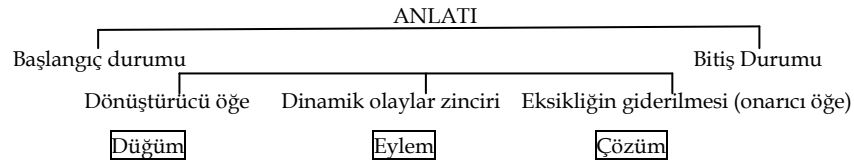
Göndericinin yönlendirmesi sonucu eyleme geçen özne nesneye kavuşunca artık sahip olma durumuna göre bir durum sözcüğü içinde gösterilir.

(Ö ∩ N) Özne= Özne; N=Değer nesnesi; ∩= sahip olma Bağlaşım sözcüğü (Durum sözcüğü)

Yoksunluk durumundan sahip olma durumuna geçmek isteyen özne belli bir donanımla edim öznesini dönüşebilir. Öznenin sahip olması gerekli koşullar (koşullandırım) vardır.

1.2. Anlatının Sözdizimsel Yapısı

J.M. Adam, A.J. Greimas ve özellikle Larivaille gibi bazı göstergebilimciler her olay örgüsünü soyut bir örnekçe olarak ele almayı denediler; en bilinen ve yaygın örnekçe, anlatının sözdizimi ya da beşli şema örnekçesidir (Şekil 2):

Şekil 2. Anlatının Sözdizimi: Beşli Şema (Kıran ve Kıran, 2003: 246)

Greimas çözüm ve bitiş bölümlerini birleştirerek anlatının gelişimini ve eyleyenlerin dönüşümünü dört aşamada incelemiştir (Şekil 3)

zarflar, metnin beti öbeklerini oluşturur. Anlatı kişilerinin betisel işlevleri (ünlü, yoksul, bekâr, evli, vb) saptanabildiği gibi, bu betilerin bağlandığı izlek alanlarının saptanmasıyla da aynı kişilere özgü izleksel işlevleri (kibirli, alçakgönüllü, mağdur, yalnız, mutsuz, vb.) tanımlanabilir. İzleksel işlevin derin yapıya özgü yerdeşliklerin betimlenmesinde işlemsel değeri olduğu söylenebilir.

2. 'Fadiş' ve 'Yeşil Kiraz' Romanlarının Göstergebilimsel Çözümlemesi

Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Yeşil Kiraz romanlarının, kitaplara da adını veren kahramanları, bir şekilde kente göçmek zorunda kalmış, kent ve köy kültürü arasında bocalayan, ekonomik ve sosyal bağlamda var olmaya çalışan yoksul ailelerinin kızlarıdır. 1971 yılından bu yana birçok kez basılan Fadiş, küçük bir kız olan Fadiş (Fadime, Fatma) ile annesi Cemile'nin yoksul, acımasız ama kötümser olmayan bir yaşam içinde çıkış yolu arayışlarının romanıdır (Kızıltan, 2001). Hayırsız baba, onları terk edince kocasız bir kadın olarak köyde tutunamayınca geçimini İstanbul'da sağlamaya çalışmış, çalıştığı yerler istemediği için de Fadiş'i para karşılığı kırsal kesimde hısımlarının yanında bırakmak zorunda kalmıştır. Köy yaşamına alışkın olan Fadiş, Kiraz kadar statü ve kültür şoku yaşamamıştır, tek isteği sevgi dolu bir sığınaktır. Bu romanda, mücadele eden, kendini kızına adanmış, bu uğurda ondan bile ayrı kalma fedakarlığını gösteren, var olma savaşı veren Cemile'dir. Gülten Dayıoğlu bu romanının doğuşu için, "Öyle içlenmişim ki annem babam ayrı diye ve de iki arada bir derede kalmanın acı çok, duyarlı bir çocuğum hep içime atıyordum. Diyordum ki böyle bir çocuk yaratayım, böyle bir öykü kurayım, kahramanının da ana-babası ayrılmış olsun. Çocuk acı çekiyor olsun, şu bu, kuruyordum epeydir (Şüyün, 2012: 61)" sözlerini söylemektedir.

Kiraz ise köyden göçmüş, İstanbul'da kapıcılık yapan bir ailenin, annesi, babası ve erkek kardeşiyle birlikte yer altında bir kapıcı dairesinde yaşayan kızıdır. Zengin dünya ile kendi dünyası arasındaki bocalama ve horlanma sonucu kimliğini çevresinden gizlediğinden özellikle ergenlik döneminde çalkantılı bir yaşantısı olmuş, fakat daha sonra gerçek kimliğini bularak kendini gerçekleştirme için mücadeleye başlamıştır. Dayıoğlu, Yeşil Kiraz romanı ve kahramanını da "Konu, yaşanmış olaylardan rafine edilerek oluşturulmuş. Kiraz tipini bile ben tanıdıklarımın derleyip topladığım çarpıcı motiflerle yarattım. Kiraz tek bir kız değil. O, birçok genç kızdan izler taşıyan bileşim. Anonim bir kız" sözleriyle tanıtmaktadır. Yazar, bu bağlamda Kiraz ve Fadiş arasında bir koşutluğu da belirterek, "Ve böylece Kiraz da Fadiş gibi topluma mal oldu (Şüyün, 2012: 125)," şeklinde devam etmiştir.

2.1. Fadiş: Eyleyensel Örnekçe Çözümlemesi

Roman iki bölümden oluşmakta, "Fadiş ile annesi arasında geçen ilk konuşmalarda Cemile'yi etken kişi konumunda sunarken, birinci bölümün sonunda anne kız arasında geçen karşılıklı konuşma metninde Fadiş'i etken kişi durumunda tanıtmaktadır. Bu da yazarın, Fadiş'e ikinci bölümde etken bir rol vereceğinin bir habercisidir (Kızıltan, 2001)." Uçan'ın (2006: 460) Everaert-Desmedt (1988)'ten aktardığı gibi "Bir anlatıda birçok eyleyenler modeli ortaya çıkabilir. Farklı öznelerin araştırmaları kesişir; bir özne, esas nesnesini elde etmeden önce birçok edinç nesnesini elde etmek zorundadır. Eyleyenler modeli, bütün anlatının indirgenmek zorunda olduğu katı bir çerçeve değil, esnek bir şekilde kullanılabilir bir araçtır. " Anlatı çözümlenmesi için roman önce roman boyunca yer alan farklı kişiler/uzam/zaman/olaylar boyutunda kesitlenir.

Birinci kesitte Kurtuluş Savaşı'nda evlerinin yakılıp yıkıldığı Toroslu Kasabası'na geri dönen aslında soylu ve varlıklı Naciye Kadın'ın geçinmek için satacağı toprak kalmayınca, kızı Cemile ev kapılarında çalışmaya başlar. "Yoksulluk" Cemile'nin "para kazanma" izlencesinde koşullandırım aşamasını başlatan ilk eyleyendir.

İkinci kesitte Cemile, diğer kasabadan terzilik için gelen iyi bir ailenin oğlu Kamil Bey ile evlenir. Önceleri iyi olan Kamil Bey, iş için deyip kasabadan ayrılır, aylarca gelmez, Cemile ve Naciye Kadın'a her fırsatta eziyet eder. Kızı doğduğunda bile kasabada olmayan baba Fadiş'i sever, ama bu sevgi onu kötü davranışlarından uzaklaştıracak kadar güçlü değildir ("Babasın

da onunla ilgilendiği yok", s. 35). Kızı ve annesine bakma zorunluluğu ve Kamil Bey'in tutumu bireşimsel eyleyen durumunda bir 'gönderici' olarak Cemile'yi edim öznesi durumuna getirmek için koşullandırır. Cemile şehirde yeni bir dükkân açan kocasının yanına annesini bırakıp gitmez. Annesi öldüğü halde çevresindekilerin "kocasına gitmiyor" diye onu kınaması köyde kalamamasına ve geçim parası için başka yerlere gitmek zorunda kalmasına yol açan toplumsal baskı eyleyensel açıdan tam bir engelleyicidir. Eyleyenler örnekçesi ile şöyle belirtilebilir:

Gönderici	Nesne	Alıcı
Yoksulluk +Kamil Bey	Para Kazanma	Cemile
Kızı ve Anasına bakma		
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Fadiş'ten aldığı güç	Cemile	Toplumsal baskı/Namus

Betisel düzlemde annesinin deyimiyle özenle büyütülmüş, bebekliğinde yerlere koyulmaya kıyılmayan, sağlıklı bir sütanne tutulmuş, babasının, üstüne titredığı, ayrıca annesini eve kabul etme koşuluyla evlenecek kadar annesine düşkün, izleksel olarak da asıl ve nazik olan Cemile, bir edim öznesi olarak "para kazanma" izlencesini gerçekleştirmek için gerekli niteliklerle donanmıştır. "Annesine bakabilmek için" ve Cemile'nin sözlerindeki "başkalarının işini görmek bana ağır gelmiyor" kullanımları /zorunda olmak/ koşullandırımına işaret ederken /istemek/ koşullandırımı ile ilgili Cemile'nin bir sözü bulunmamaktadır. "Annesi kızının bu çırpınışlarını gördükçe, çok dertleniyordu" tümcesindeki "çırpınış" sözcüğü /yapabilmek/ koşullandırımı ile ilgili bilgi vermektedir. Cemile'nin ekin biçmeye dağdan odun taşımaya gitmesi, komşularının kışlık eriştelerini, tarhana ve baklavalarını yapması, /bilmek/ koşullandırımını göstermektedir.

"Yatağından sabaha karşı kalkar, daha ortalık ağarmadan, birkaç kadınla dağa oduna çıkardı. Güneş doğarken eve döner, sırtında getirdiği odunları yerleştirip ocağı yakardı. Fadiş'in ve anasının karnını doyurduktan sonra, o günkü işine giderdi (s.11)."

Cemile ve Kamil Bey, iki eyleyen olarak izleksel-betisel boyutta "sorumlu " ve "sorumluz" rollerini üstlenmişlerdir. Kadının Türk toplumundaki yerini temsil eden anne ile bireysel özellikleri ile baba "çatışmalı" bir anlatsal yapıda karşı karşıya gelmektedir:

Cemile (sorumlu) kt Kamil Bey (sorumluz)

Her şeyden çabuk bıkan bir yaradılışı ve de başka bir kadınla ilişkisi olan Kamil Bey Cemile'yi boşamak istemekte, Cemile toplumun boşanmış kadına kötü gözle bakma baskısı yüzünden buna yanaşmadığı için de Fadiş'i kaçırarak ona şantaj yapmaktadır. Cemile, başkalarına "Onun babası, başka babalar gibi değil. İsteklerini gerçekleştirmek için, yavrusunu bir yem gibi kullanan baba, ona başka kötülükler de yapabilir (s. 37)," demektedir. Bu davranışlarıyla Kamil Bey izleksel olarak tembel, yalancı, güvenilmez, acımasız (dayak atan, s. 13) ve bencil bir insandır. Fadiş zor zamanlarda annesinin gözlerinin içine bakmakta (s. 23) oysa "gözlerini babasına kaydırdığında o zaman yüzü korkulu bir hal almaktadır (s. 35)". Uysal (2001: 34), Kamil figürü için "Eser okuyucusu çocuk ve gençlerde buradaki baba figürüne karşı bir öfke duyup, durumu kendi babaları ile karşılaştırabilir, belki de günün birinde böyle bir durumla karşılaşabilecekleri de akıllarına gelebilir. Eserde yaratılan bu kahraman, okuyucuya yaşamın bir başka yüzünü sunmaktadır" yorumunda bulunur. Parlakyıldız (2001) ise, "...kız çocuklarının eşlerine, erkek çocukların da kendisine olan güvenleri sarsılacaktır" sözleriyle olumsuz bir tavır takınmaktadır. Cemile ise Fadiş'e düşkün, çalışkan, dürüst, sevecen ve fedakâr bir insandır. Yerine göre kızının rahatı için aylığının tümünü ona bakanlara göndermektedir. Hiçbir zaman "Kızına karşı Kamil Bey'i kötülemez (s. 13)". Cemile Kamil Bey'in kendini defalarca kandıracağını bile bile yine onu yanına aldıracağına inanır (s. 55)

Üçüncü Kesitte artık kasabada yaşamayan, İstanbul'da, mühendis Galip Bey'in kardeşi Doktor Edip Bey'in evinde Fadiş'i yanına alarak çalışan Cemile, "gönüllüyüm" sözüyle

/istemek/ koşullandırımını sezdirmektedir. Cemile, hanımın söylediği bütün işleri bitirdiği için (s. 22), /bilmek/ ve /yapabilmek/; “Birkaç gün sonra bir iş bulup başınızdaki giderim” sözleriyle de çalışmak /zorunda olmak/ koşullandırımını belirterek aynı Torosluda olduğu gibi, sözleşmeyi gerçekleştirecek donanımına sahip olduğunu göstermektedir.

Özne (Cemile) ∩ koşullandırma Nesnesi /zorunda olma/+/isteme/+/bilmek/+/yapabilmek/

Hanım ve oğlu tarafından Cemile ve Fadiş’in horlanması toplumsal hiyerarşinin de engelleyici rol oynadığını göstermektedir. Cemile’nin ilk kez trene binmesi, denize, vapura, giyim kuşamları çok göz alıcı kadınlara bakakalmaları, bohçası, göğüs yerleri yamalı bir basma entari sosyal statü açısından bilgi vermektedir. Ancak asıl eyleyen durumundaki engelleyicinin Fadiş’in horlanması olduğu hem “horlanma” sözcüğünün yinelenmesinden hem de Cemile’nin aşağıdaki sözlerinden anlaşılmaktadır, çünkü Cemile için en önemli şey Fadiş’tir.

Fadiş’i horlamayın (s. 16) Yavrumu hırpalamasalar, hor görmeseler, en ağır işleri yapmaya gönüllüyüm. Oysa Fadiş’imi çok horluyorlar. Ondan ötürü burada diken üstündeyim (s. 25).

Fadiş durum öznesi durumundadır, Cemile Fadiş’in horlanmaması ve rahat yaşaması için kararlar almak ve eylemlerde bulunmak zorunda kalan bir edim öznesi konumundadır. Uysal (2001) bu durumu “Esere adını veren Fadiş’in biraz da yaşı gereği çok fazla bir öğretisi ve rolü olmamakla birlikte diğer kahramanlarının davranışları, öğretileri bu eserin başarılı olmasında payları büyüktür” sözleriyle yorumlamaktadır.

“Torosluda dayken de “varlıklı evlere iş yapmaya giderken yavrusunun oralarda horlanmasından korktuğu için onu yanında götürmezdi (s. 13)” bölümleri bunu açıkça göstermektedir. Oysa, İstanbul’da Hanım her fırsatta Fadiş’i horlar, “çekil ayak altından” der, hizmetçi odasına kilitler; oğlu Fadiş’i hırpalar, tartaklar. Oysa Cemile, Fadiş’in gözünün acısını yüreğinde duyan (s. 19), sevgisi, özlemi için yakıp kavuran (s. 15), “Fadiş’im babasız, yuvasız, ezilip kavruluyor. Ben onun için yaşıyorum (s. 26)... Fadiş’ten ayrılamam (s. 16)” sözleri ile kızına düşkünlüğü belirtilen bir anne olduğu için Fadiş’in yanında olması yardımcı eyleyendir. Annesi yanında olduğu için kuru ekmeği severek yemesi (s. 22), trende annesine sıkı sıkı sarılması (s. 18) Fadiş’in de annesine düşkünlüğünü ve ona sığındığını göstermektedir. Üçüncü kesit eyleyenler örnekçesi ile şöyle ifade edilebilir:

Gönderici	Nesne	Alıcı
Yoksulluk	Para	Cemile
Fadiş’e bakma		
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Fadiş’in yanında olması	Cemile	Toplumsal hiyerarşi Fadiş’in horlanması (Hanım+oğlu)

Dördüncü kesitte, Fadiş’in horlanmasına dayanamayan Cemile, tek başına yaşayan, yaşlı ve varlıklı “olgun güngörmüş, güler yüzlü (s. 31)” Saime Hanım’ın evinde işe başlar. Saime Hanım “Seni sık sık gezmeye götüreceğim. İyi kız olursan sana bebekler, elbiseler alacağım (s. 31)” diyerek Fadiş’i sevmektedir. Ancak Kamil Bey, Fadiş’i Gökpınar’a çocuğu olmayan teyzesinin oğluna kaçıtır. Cemile, para kazanma izlencesini yerine getirmek zorundadır, ancak Fadiş’in yanında olmaması etkili bir engelleyici eyleyendir. Eyleyenler örnekçesinde bu durum, şöyle gösterilebilir.

Gönderici	Nesne	Alıcı
Yoksulluk	Para	Cemile
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Saime Hanım	Cemile	Kamil Bey (Baba) Fadiş’ten uzak olmak

Cemile, “Ondan ayrılırsa amaçsız kalıp çalışamayacağını, yaşama bağlanıp zorluklara göğüs geremeyeceğini” düşünür, “Onu bırakmam. Yapmam bunu (s. 41),” der. Kızının rahat ve iyi yetişmesi için onu Gökpınar’da bırakmaya razıdır ama çocuğun dayak yediğini anlayınca (İçi rahattı artık, s.44)”, onu orada bırakmamaya karar verir. Çocuğunu kapıp otobüse atlar. Burada sözdizimsel yapıda “Yüreği sıcak anaymış. Başkası olsa; çocuğunun ardını aramazdı. Varsıl kişilerin yanındadır, diyerek İstanbul’da keyfine bakardı (s.47).” sözleriyle değerlendirebilir otobüsteki yolculardır.

Beşinci kesitte, İstanbul’da Fadiş’le iş bulamadığından Cemile için ‘para kazanma’ anlatı izlencesini gerçekleştirmek Fadiş’ten bile ayrılmayı gerektirir. Fadiş’i Toroslu kasabasında yaşlı Hafize Nine’ye bırakarak İstanbul’da iş bulur ve para kazanma izlencesini gerçekleştirir (Ö2: Cemile, N1: Para Ö2 U N1 → Ö2 ∩ N1). Hafize Nine Fadiş’i çok sevmektedir (s. 49).

Gönderen (Yoksulluk)	Nesne (Para)	Alıcı (Cemile)
Yardımcı (Hafize Nine)	Özne (Cemile)	Engelleyici (Fadiş’ten ayrı olma)

Fadiş’in rahatı iyi olsa bile Cemile’nin, “Fadişsiz hiçbir şeyi gözü görmez. Yedikleri içine sinmiyordu. Kaloriferle ısıtılan apartmanda diken üstünde oturuyor gibiydi (s. 50)”. Kamil Bey, bu kez de Fadiş’i Tanardı’na amcasının yanına kaçıtır ve kasabayı terk eder.

Altıncı kesitte olaylar Fadiş’in çevresinde dönmeye başlar, Cemile uzaktan sadece para göndermektedir. Fadiş çocuğu olup hastalanan yengesine yardım eder, hatta soğukta çeşmede çocuk bezlerini yıkarken hastalanır. Amca aylardır Fadiş’i arayan Cemile’ye Fadiş’in yanlarında olduğunu söyler, Cemile amcaya bazen aylığının tümünü yollamaya başlar (s. 75). Yenge Fadiş’i istemeyince Cemile, tekrar Fadiş için bir yer arar, annesi Naciye Kadın’ın büyüttüğü, Örenköy’de oturan teyzesinin kızı Zehra Fadiş’e bakmayı kabul eder.

Yedinci kesitte Fadiş Örenköy’de Bekir Ağa, Zehra Teyzesi ve oğulları Hasan’la yaşar. Hasan’ın okula gittiğini duyunca bozulur (s. 93), “...onu özençle dinler”, “Hasan “Eğer okuma bilseydin, yanıtlar burada yazılı. Okuyup öğrenirdin, diye bilmecelerin altındaki satırları gösterdi. Fadiş kıpkırmızı oldu. ‘Teyzeciğim, ne olur beni de okula yazdırın!’ diye yalvardı (s. 99)” bölümleri Fadiş’in okula gitmeyi arzuladığını göstermektedir.

Annesi İstanbul’da yaşarken, roman boyunca sekiz ayrı mekanda yaşayan Fadiş’in tek istediği annesi burnunda tütse bile (s. 112) devamlı yaşayabileceği sevgi dolu bir yuvadır. Tanardı’nda yengesi istemese de amcasının yanında kalmaya razıdır. Örenköy’de de herkes onu sevmektedir “Zaten sevgiye açtı. Vücudu, ekmek ve su gibi, sevgi istiyordu (s. 132)”. Dökmen’e göre (2001: 41), Fadiş’e hep şartlı sevgi sunulmuştur, oysa “şartlı sevgi çocuğu güvensizliğe itebilir”. Örneğin, Bekir Ağa Fadiş’e “İyi, uslu kız olursan, seni severiz...” der. Yine Saime Hanım “İyi kız olursan sana elbise, bebek alırım,” der. İyi kızın tanımı belirsizdir. Hasan’ın, “Pis sığıntı, kendi evi sandı benim evimi... O, İstanbul’a gitsin. Orada anası gibi hizmetçilik etsin (s. 134)”, Zehra Kadın’ın, “Sinsi yılan, ... Allah cezanı versin (s. 134)... Kardeşim, bu kız başıma dert oldu. ...Anasının da hiç akli yok. Kızını buraya attı. ... Sen kim oluyorsun da bana kafa tutacak? Baş belası kız (135)” laflarına ve tokatlarına karşı yine de “onu en çok düşündüren ve korkutan şey evden kovulmasıydı. Babasını düşününce ürperdi. Anası istese bile Fadiş’e nerede bakacaktı? Evleri yoktu ki! (s. 136)”. Annesinin gönderdiği para hatırına orada sığmıyordu. Bekir Ağa, “Fadiş’in anasının yolladığı para köy yerinde iyi para ...bu paralarla çok sevineceğimiz işler yapacağım. Onun için Fadiş, anasını isteyinceye dek burada kalacak. Siz de ona iyi davranacaksınız (s. 137)” sözleri Zehra Kadın’ı ve Hasan’ı biraz susturmuştu. Zehra Kadın Fadiş’i kabul ederek onun sıcak bir aile yuva bulması için başta yardımcı rolündedir, ancak daha sonra Hasan’la atışmaları yüzünden Fadiş’i baş belası olarak görmeye başlayınca engelleyici rolünü de üstlenmektedir. Bu bağlamda Fadiş, annesinden ayrı yaşadığı mekânlarda “bir yuva edinme (N2)” anlatı izlencesinin öznesi (Ö1) durumuna geçmekte, Annesinin gönderdiği para ise ‘yardımcı’ eyleyeni oluşturmaktadır.

Gönderici	Nesne	Alıcı
Anne-babasıyla kalamama	Kalıcı, sıcak	Fadiş

bir yuva

Yardımcı	Özne	Engelleyici
Cemile(para), Amcası, (Zehra Kadın), Bekir Ağa	Fadiş	Yengesi, Hasan, (Zehra Kadın)

Cemile, İstanbul'da tedirginlik içinde yaşar. Fadiş i düşündükçe, yediği ve giydiği içine dert olur. Fadiş i kabul etmedikleri için işten ayrılır, Ankara'da bir iş bulur, tek amacı onu okutmaktır (s. 139). Fadiş Örenköy'de okula başlar. Öğretmene "Ablan seni dövüp evinden kovar mıydı? (s. 141)" demesi Fadiş'in kovulmaktan ve yuvasız kalmaktan ne kadar korktuğunu göstermektedir. Çünkü, "Fadiş bu insanlara (köydekilere) candan bağlanmıştı. Onların arasında çok mutluydu, (s. 145)."

Fadiş köyden ayrılmak istemez annesine mektup yazar, ancak annesi Fadiş'in çok bakımsız zayıf gören bir hemşerisinin sözleriyle huzursuzlanır. Sonunda Kamil Bey'le Cemile de ayrılırlar (s. 156). Böylece romanda anne ile baba arasındaki çatışma ortadan kalkmış olur.

Sekizinci kesitte Cemile'nin yanında çalıştığı hanımın Paşa babası çalışkan ve yoksul öğrencileri parasız okutan yatılı okulda bir yer bulur Fadiş e. Fadiş köyden ayrılacağı için üzülür, çünkü "Fadiş küçüklüğünden beri bağlandığı her yerden ve her şeyden koparılmıştı". Ancak, "yatılı okula verileceğine seviniyor, içine güven doluyordu... Okul, Fadiş'e hem sıcak bir yuva bulmasında hem de toplumsal hiyerarşi içinde kendine iyi bir yer edinmesinde "yardımcı" eyleyen durumuna gelmiştir. Cemile edim öznesi olarak (Ö2), durum öznesi olan (Ö1) Fadiş'in 'kalcı bir yuva' olan nesnesine (N2) kavuşmasını sağlamıştır: $\overline{\text{Ö2}} \rightarrow (\text{Ö1} \cap \text{N2})$

Böylece başlangıç durumundan bitiş durumun bir dönüşüm sağlanmıştır. Anlatının sözdizimsel yapısı işlevsel örnekçe ile şöyle gösterilebilir:

Tablo 1: Fadiş'in Sözdizimsel Çözümlemesi

Başlangıç Durumu	Dönüşüm Süreci		Bitiş Durumu
Sözleşme	Edinç	Edim	Tanınma Yaptırım
Cemile'nin (Ö2) Fadiş'e bakabilmek (N2) için paraya (N1) ihtiyacı vardır ve Fadiş (Ö1)'leyken (N1)'den ayırır. (Ö1 U N2) ve Ö2 U N1)	Fadiş'e bir yuva sağlamak için Fadiş'i birilerine bırakıp para kazanmaya ve ona bakanlara para yollamaya karar verir.	Cemile'nin para kazanması ve Fadiş'e bakanlara (Hafize Nine, amca, Zehra Teyze) göndermes	Cemile kendini sevdirerek (tanınma) Paşa Baba sayesinde kızını yatılı okula aldırır (yaptırım). (Ö1 ∩ N2) ve (Ö2 ∩ N1)

"Artık oradan hiç ayrılmam, diye geçiriyordu içinden". Dökmen (2001: 44), romanın sonunu "Fadiş romanın sonunda yola çıktığı yere, annesinin yanına geri dönmez. Fadiş'in uzak diyara yolculuğu yatılı okula yerleşmesiyle tamamlanır. Bu durumda Fadiş'in ödülle geri dönmediği, ruhsal gelişme sağlamadığı söylenebilir, ancak kendi ayakları üzerinde durarak gelişme sağlamıştır. Romanın sonunda olayın yarım kalmış gibi gözükmesi, bence bir yarım kalma değil, anneden bağımsız olmanın doğal sonucudur" sözleriyle değerlendirilmektedir.

2.2. Yeşil Kiraz: Eyleyensel Örnekçe Çözümlemesi

Kiraz, 18 yaşında, geçim sıkıntısı ile köyden kente göçmüş bir ailenin üyesi olarak anne, baba ve erkek kardeşiyle Nişantaşı'nda bir kapıcı dairesinde yaşayan bir kapıcı kızıdır. Toplum tarafından horlanmamak için ve küçüklüğünden beri hep üst sınıfın yaşamına, giysilerine hayranlık duyduğundan kendi kimliğini saklama ihtiyacı hissederek arkadaşlarına, öğretmenlerine ve özellikle âşık olduğu Özgür'e kendini zengin olarak tanıtır. Yalanı ortaya çıkınca arkadaşları ve Özgür tarafından terk edilir.

Romanın birinci kesiti olan başlangıç durumunda uzam zengin apartmanı ve okulu kapsayan Kiraz'ın günlük mekânları ve alt kesit olarak Dilek'lerin adaki evi; kişiler Kiraz, anne, baba, ağabey, yaşıtı olan kızları olan zengin (yobaz+burjuva) aileler, okul arkadaşları; olay Kiraz okul arkadaşlarından kimliğini saklamakta, zamanının çoğunu kızlarıyla arkadaşlık ettiği için zengin evlerinde geçirmektedir.

Kiraz köyünden hiç çıkmasaydı kimliğini saklamak, yalan söylemek zorunda kalmayacaktır. "Yalanı, çokluk, toplumun çarpık değer yargılarına karşı, sığınak edindiğinin bilincindeydi. Ama yaşamının böylesine tepetaklak olmasında, yalan tutkusu tek neden değildi kuşkusuz (s. 5)" bölümü yalan söylemenin kötü olduğu ahlaki dersinin romanın odağı olmadığını göstermektedir. Kiraz kendi kimliği ile toplumun farklı zengin katmanları arasında (yobaz ve zengin ya da Avrupa özentisi içinde olan yozlaşmış ve zengin) kimlik bunalımı yaşar.

Romanın ikinci kesiti sayılabilecek bölümde Kiraz, Dileklerin adadaki evinde yaz boyunca hem Dilek'e arkadaş hem de ev işlerine yardım için kalır. Burada apartmandaki gibi kendi evi ile zengin evleri arasında git gel yaşamamış, sadece zengin ortamlarda ve zengin kişilerle beraber olmuş, zengin gibi yaşamıştır. "O artık, yaz başındaki Kiraz değildi. Belleği ve öz dağarcığı öylesine zenginleşmiş, zihni öylesine bilenmişti ki (s. 73)". Zenginlerin yanındayken zengin olduğu sanıldığında özgüveni artmaktadır.

"Onlar beni hanım çocuğu sandılar, diye geçirirken koltukları kabardı.... Özgüvenine kavuşmanın verdiği rahatlıkla çevreyi incelemeye girişti (s. 60) ... Yoksulluğunun ve kimliğinin, ikide bir böyle kafasına kakılması, onu çok tedirgin ediyordu (s. 59)."

Romanın "İçinde bin bir Kiraz vardı (s. 82)" tümcesi Kiraz'ın zengin ile fakir hayatı arasında bocaladığını ve nereye ait olduğuna karar verme, kendi kimliğini kabullenme süreci yaşadığını göstermektedir. Romanın adı olan "Yeşil Kiraz" da Özgür tarafından Kiraz'a "saflığı, temizliği" vurgulanmak için söylenmiştir, ancak aynı zamanda derin yapıda Kiraz'ın daha tam olarak kişiliğini oturtmamış ve romanda oluşturma çabasının işleneceğini belirtmektedir. Bu durum eyleyenler örnekçesinde şu şekilde gösterilebilir:

Gönderici	Nesne	Alıcı
Farklı kültürlere maruz	Kimlik	Kiraz
kalmak ve zengin yaşam özentisi	(Hanım olmak)	
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Yalan söylemek	Kiraz	zengin, yobaz kesim
Okul		zengin. Avrupa özentili kesim
Annesi Habibe Kadın		Toplumun çarpık değer yargıları
Ağabey		Baba otoritesi / Namus / Cahillik

Zengin yaşam özentisi göndericisi Kiraz'ın zengin görünmeyi /istemek/, zenginlerin yaşıt kızlarının eski kıyafetleriyle zengin /görünebilmek/, toplum içinde kabul görebilmek için (Dilek annesi için "Annem, köylüler görgüsüz, yabani, dedikoducu olurlar, der (s. 63)" sözünü kullanır.) zengin görünme /zorunda olmak/ ve Candan Hanım Dilek'ten bile daha iyi davranıp konuştuğunu düşündüğü için /bilmek/koşullandırmalarına sahiptir. Kiraz okul arkadaşlarına gerçek kimliğini açıklamaz, yalan söylemek burada farklı bir kimliğe kavuşmanın kısa bir yolu olarak "yardımcı eyleyen" konumundadır "Kiraz her zaman yalan söylemeden önce, kılıfını hazırlardı. Bu konuda giderek ustalaşıyordu (s. 39)". Adada Dilek'le zengin gibi yaşadktan sonra eski hayatına dönmesiyle geçirdiği bocalamayı kompozisyon yarışmasında birincilikle gelen güvenle yenmesi okulun kimlik kazanımında bir yardımcı rolü üstlendiğini göstermektedir. Kiraz da okumaya meraklı, akıllı ve zeki bir öğrencidir; okuyup doktor olmayı istemektedir. Üstelik "Derse oturunca mutlu oluyordu. Kapıcı Mahmut'un kızı olmaktan çıkıyor, kat çocuğu sayıyordu kendini (s. 10). Habibe Kadın Kiraz'ın Candan Hanım'ın kızı Dilek'e ders çalıştırırken, onunla arkadaşlık ederken yol yordam öğrendiği için hoşnut olduğundan 'yardımcı'dır. Kiraz'ın bir edim öznesi olarak ulaşmak istediği nesne kitaptaki şu

tümcelerle açıklanmıştır: “Düşlerinde kendini, Dilek’in yerine değil de Candan Hanım’ın yerine koyardı. Gelecekte “Hanım” olmak amacı, yeni yeni filizlenmeye başlamıştı içinde (s. 36)... Onların tüm davranışları, sözleri, hatta kahkahaları, kokuları bile, ilginç geliyordu Kiraz’a (s. 40) ... Giysilerine dokunmak, kokularını duymak, seslerini işitmek istiyordu (s. 61)... Büyüyünce diye geçiriyordu, ben de onun gibi ağır layacağım konuklarımı (s. 71).

Romanın üçüncü kesitinde Kiraz, yine birinci kesitteki mekânda ve insanlarıdır, ancak daha büyüdüğü, ergenlik çağına geldiği için farklı sorunlar yaşar. Kiraz bir taraftan da ailenin cahilliği ve benimsediği ahlaki değerlerle hesaplaşmakta ve baş etmeye çalışmaktadır. Annesi “Bu dünyada kime hizmetkârlık ettikse, ahirette o kişiler de bize uşaklık edecekmiş (s. 109)” kafasındadır ve büyüüp güzelleştiği için annesinin en büyük korkusu ırzına geçilmesidir. Annesine yaranmak için “İrzıma geçecek adamın alnını karışlarım ben (s. 149)” der. Aslında annesi de bir bocalama içindedir; hem yardımcı hem de engelleyici eyleyen olarak görünür; bir yandan kızının zengin yaşamı öğrenmesi, sınıf atlayabilmesi için her türlü fırsatı değerlendirir bir yandan da ahlaki değerler yüzünden kızı eve kapatmaya çalışır, yardımcı rolündeki ağabeye de Kiraz’ı kendi kararlarını vermesini desteklediği için kızar.

Romanın dördüncü kesitinde yeni mekânlar (lüks otel, diskolar) ve yeni insanlar (Müge, Özgür ve arkadaşları) ortaya çıkmakta ve Kiraz âşık olmaktadır. Orta birden ikiye geçtiği yaz da mutsuzdur, çalışmayı reddeder, hep kitap okumaktadır. “İçinde bulunduğu yaşamı beğenmiyordu. İçten içe hep, durumunu irdeliyor, toplumda kendine, düşleri düzeyinde bir yer arıyordu (s. 114)”. Orta ikide arkadaş olduğu, özel okuldan atılan Müge diye annesi babası çok çalışan bir zengin kızına da babasının memur olduğu yalanını atar. Müge de onun zengin yaşamının simgesi olan lüks otellere, diskolara girmesinde, zengin görünmesinde ‘yardımcı’dır.

Gönderici	Nesne	Alıcı
Kimliği beğenmeme	Toplum içinde saygın bir kimlik	Kiraz
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Yalan	Kiraz	Toplumsal statü/yoksulluk
Okumak		Özgür
Müge		yalan

Kiraz toplum içinde saygın bir yer edinmek zorunda olduğunu düşünerek, bunu isteyerek, nasıl davranacağını bilerek, fiziğinin yardımıyla da böyle ortamlara girebilerek dönüşüm için gerekli koşullandırmalara sahiptir. Bir gün lüks bir otelin havuzunda Özgür ve arkadaşları ile tanışır. Annesine yalan üstüne yalan söyleyerek onlarla gezmeye başlar, “Kiraz erkeklerle arkadaşlık etmenin annesinin, babasının ya da ağabeyinin dediği gibi çok korkunç, çok ayıp ya da insanı küçültücü bir eylem olmadığına inanmaya başlamıştı (s. 135). Özgür’le birbirlerini sevmektedirler. Kim olduğunu söyleyemediği için Özgür’ün nişanlanma teklifini kabul edemez. Toplumsal statüsü Özgür’le evlenmesini ‘engelleyici’dir. Müge bir gün çalıştığı için buluşmaya gelemeyen Kiraz’ı aramak için evlerini, dolayısıyla gerçek kimliğini öğrenir ve Özgür de onu zengin koca avcısı diye hakaret ederek bırakır. Özgür’e gerçek kimliğini söylese Özgür’ün ne yapacağı da okurun düşüncesine sunulmuştur, çünkü romanda Özgür’ün fakir insanlara karşı tutumu ile ilgili bir bilgi yoktur, yalan söylediği için Kiraz’ı terk etmiştir. Burada “yalan söylemek” Kiraz’ın zengin ortamlara girmesini sağladığı için ‘yardımcı’, Özgür’ün Kiraz’ı terk etmesinin olası sebebi olabileceği için ‘engelleyici’ olarak iki eyleyeni de karşılayabilir.

Romanın beşinci kesitinde Kiraz, komşuları Profesör Salim Bey ve öğretim üyesi eşi aracılığıyla özgürlükçü, eşitlikçi gençlerle tanışır, üniversite çevresine girer. Artık kendi kimliğini oluşturmaya başlamıştır. Kendilerini antidemokratik koşullarla çalıştıran patronuna karşı arkadaşlarına kendi inanışlarını “Bence, boş vermek çözüm değil. Her birimiz, yaşam selinde yuvarlanıp giden, bir su damlası gibiyiz. Ama, yine de birey olarak, yapabileceğimiz çok şey var. Hele bir de elbirlik olursak! (s. 196)” ifade edebilmektedir. Durum sözcüsü

başlangıçta öznenin (Kiraz) nesneden (Kimlik) ayrışım durumundan sonda bağlaşım durumuna geçmiştir.

Al "kimlik oluşturma": $(\ddot{O} \cup N) \rightarrow (\ddot{O} \cap N)$ Özne: Kiraz Nesne: "kimlik"

Salim Bey'in öldürülmesi üzerine bir öğrenci hareketine kendi kararıyla katılır. "Bağırdıkça, yaşam sürecince içine düğümlenen acılar, hınçlar, yumak gibi çözülüp dağılıyordu, hizmet ettiği kendini bilmez zenginler özellikle de Özgür gözünün önünden geçiyordu, adeta kendini buluyordu". Bu eylemi duyan hocaları notlarını düşürünce Kiraz, kurtuluş yolu, umut kapısı olarak gördüğü okulu bırakma kararı alır "Yüreğinden fıskıran tüm coşkular, yok olup gitmişti (s. 200)". Ağabey'i Hasan da istemeden de olsa ona sahip çıkan Hacı Bey'in adamı olur ve onun yerleştirdiği cemaat yurdunda bazı siyasi olaylara karışıp hapse düşer. Kısacası, ne Kiraz'ın ait olmak istediği burjuva sınıfı ne de ağabeyini yutan zengin yobaz kesim onlara toplumda saygın bir yer edinmelerini sağlayamaz.

Ağabeyinin sınavlara girebilmesi için arkadaşlarından notları almak için üniversiteye giden Kiraz Özgür'le karşılaşınca onun yaşamındaki tek ve ilk erkek olduğunu anlaması için onunla birlikte olur. Namus kavramı aynı apartman içinde, dindar bir yaşam sürdürdüğü halde Nesrin Hanım'ı metres tutan Hacı Bey örneğinde de incelenir.

Romanın altıncı kesitinde Kiraz kendisiyle baş başa kalmıştır. Beşinci kesitte; birinci, ikinci (çocukluk dönemi) ve üçüncü, dördüncü kesitte (ergenlik dönemi) kimliğini saklayarak içlerine girmeye, onları memnun etmeye ve onlardan biri olmaya çalıştığı insanlarla ve değer yargılarıyla çatışması bitmiştir. Kürtaj olduktan sonra "Kendisiyle içsel bir hesaplaşmaya girer "Dünüyle bugünüyle, yaşamını irdeliyor, yarınları, omuzlarında taşıyıp taşıyamayacağını, kestirmeye çabalıyordu (s. 227)". Yeniden okula başlamaya karar verir. Bu kararla, ağabeyinin bir değerlendirici rolüyle dediği gibi "eziklikten, siniklikten, aşağılanıp horlanmaktan, yaşamın onları bir hiç gibi öğütüp tüketmesini engelleme" yolunu seçer.

Gönderici	Nesne	Alıcı
Yoksulluk, horlanmak	Toplumda saygın bir yer	Kiraz
Yardımcı	Özne	Engelleyici
Okul	Kiraz	Yok
Umut		

Eyleyenler örnekçesinde yoksulluktan dolayı horlanma olarak gönderici Özneyi toplumda saygın bir insan olma nesnesine kavuşturma bağlamında /istemek/, /bilmek/, umut yüklü olduğu için /yapabilme/gücüne sahip olma ve başka seçeneği olmadığı için yapmak /zorunda olmak/ konusunda koşullandırır.

BaşlangıçBitiş					
I. Kesit	II. Kesit	III. Kesit	IV. Kesit	V. Kesit	VI. Kesit
yarı-esenlikli	yarı esenlikli	esenliksiz	esenliksiz	esenliksiz	esenlikli
yarı umutlu	yarı umutlu	umutsuz	umutsuz	umutsuz	umutlu

I. ve II. Kesitte Kiraz zengin kızları ile birlikte, onların giysilerini giyer ve okuyarak kendinin de bu kesime gireceğine inanır, ama yerine göre aşağılanır. III. Kesitte büyüdüğü için ailenin ahlaki değerlerinin baskısı altında kalmıştır, adadaki deneyimden sonra mutsuzdur, içinde bulunduğu yaşamı beğenmemektedir. IV. Kesitte yalanı ortaya çıkınca Özgür tarafından terk edilir. V. Kesitte kendini bulur, herkesle hesaplaşır ama hocalar kendi inandığı şeyler için notlarını düşürerek onu cezalandırınca "Allah'tan korkmasam, canıma kıyacağım" diyerek, yoksul yaşamlarından ve ailenin ahlaki baskılarından da örnek vererek okulu bırakmaya karar verir (s. 201). VI. Kesitte ise onu bu durumdan kurtaracak olan tek şey olduğuna inanarak okula devam etme kararı alır, bunu başarabilecek gücü hissetmektedir.

3. Fadiş ve Yeşil Kiraz'ın Yardımcı ve Engelleyici Eyleyenler Bağlamında Karşılaştırılması

Gönderici: İki romanda da para kazanmak, yaşamı devam ettirebilmek için köyden kente göç söz konusudur, o nedenle yoksulluk ortak göndericidir.

Alıcı: Her iki romanda da alıcı kadındır. Fadiş'te geçim sıkıntısı Cemile'nin üzerine kalmıştır. Yeşil Kiraz'da da yoksulluk yüzünden şehre göç eden kapıcı kızı Kiraz kültür şoku yaşayarak kimlik arayışı içine girmiştir. Bu nedenle her iki özne de bir dönüşüm yaşamak için gönderici ile sözleşme durumundadırlar.

Özne: Her iki romanda da alıcı ve özne aynı kişidir. Fadiş'te Fadiş, durum öznesi annesi Cemile ise edim öznesi olarak Fadiş için sıcak bir yuva sağlamak amacıyla eylemlerde bulunur. Toplumda saygın bir yer edinmek isteyen kapıcı kızı Kiraz ise yalan söyleyerek zengin görünmeyi ve okuyarak toplumsal statüsünü yükseltme eylemlerinde bulunur. Her iki romanda da toplumda ayakta kalabilmek için eylemlerde bulunan 'kadın' vardır.

Nesne: Ana gönderici eyleyen "yoksulluk" olduğu için "para kazanma" her iki romanda da anlatı izlencesini oluşturur. Para kazanmak uğruna Cemile Fadiş'ten ayrı kalma acısını yaşar, çünkü ona bakacak parayı başka türlü kazanamayacaktır. Yeşil Kiraz'da da zenginler tarafından hor görülmemenin tek yolu çok parası olmaktır. Bu nedenle Kiraz okuyup iyi bir meslek sahibi olmak için çabalar.

Yardımcı: Fadiş'i kabul eden Saim Hanım'ın yanında çalışarak para kazanması ve Hafize Nine'nin para karşılığı Fadiş'e bakması Cemile'nin para kazanma izlencesini yerine getirmesinde en büyük yardımcılarıdır. Fadiş'in sıcak bir yuva bulma izlencesinde de annesinin gönderdiği para en önemli 'yardımcı' eyleyendir. Yeşil Kiraz'da ise Kiraz yalan söyleyerek insanları zengin olduğuna inandırır ve istediği gibi yerlere girmeyi ve istediği kişilerle arkadaş olmayı başarır. Kısacası, 'para' öyle veya böyle her iki romanda da 'yardımcı' eyleyendir.

Fakat her iki romanda da en önemli yardımcı eyleyen 'okul'dur. Cemile Fadiş'in iyi okullarda okuyup bir meslek sahibi olmasını ister: "*Herkes yaşamını sürdürmek için bir yol seçmiş, yaşamak güzel. Güçlü bir amaç için çalışmak, yaşamı daha da güzelleştiriyor. Fadiş'im için var gücümle çalışırım. Onu büyütür, belki de okuturum. Hele okuyup bir meslek edinirse (s. 42)*" Fadiş romanı Cemile'nin Fadiş'i hem sıcak bir dam altı hem de meslek edinmesi için tek yol olarak gördüğü yatılı okula yerleştirmesiyle son bulur, Fadiş mutludur. Kiraz'ın annesi Habibe Kadın'ın "*Seni de okutacağım. Siz kurtaracaksınız bizi bu sıçan kovuşundan (85)*" sözleri, Kiraz'ın kimlik bocalaması ve toplumda saygın bir yer edinme sorununa çözümü yine okul olmuştur, Kiraz umutludur: "*Bedenim zayıf ama, benliğim, her zamankinden güçlü... tepeden tırnağa umut yüklüyüm. (s. 228)*"

Bu bağlamda iki roman arasında bir fark vardır; Fadiş'te yüksek sınıftan olanlar doktor, mühendis vb. eğitimi gerektiren meslekler, Yeşil Kiraz da ise holdingleri, bankaları olan adamlar, fabrikatör, tüccar, armatör vb.(s. 72). Yine de Kiraz'ın annesi çocuklarının tek kurtuluş yolunun okumak olduğunu düşünmektedir.

Her iki romanda da 'yoksulluk' sorununun yarattığı olumsuzluklara çare olarak okul verilmiştir. Fakat burada önemli olan, Fadiş'te Cemile'nin, Kiraz'da ise Habibe Kadın'ın aileleri ve çocukları için daha çok endişelenen, her ikisi de kızlarının okuması için ezilen ama çabalayan, cahil ama güçlü Anadolu kadını temsil etmeleridir. Fadiş'te de Kiraz da da anne ruhsal gelişimlerini tamamlamaları için kızlarını özgür bırakıyorlar. Fadiş'in annesi istemeyerek ama Kiraz'ın annesi Candan Hanımlara ve adadaki evlerine isteyerek yolluyor.

Romanlarda şehir hayatı Fadiş'e ve Kiraz'a görgü ve deneyim kazandırıyor. Fadiş'te köy dışına çıkmamış Hasan'a bilgiclik taslamaktadır "Bu konu açılınca İstanbul'u, Akkale'yi anımsayabildiğince, ballandırarak anlatırdı (s. 113) ... oyun sırasında İstanbul'dan arta kalan anılarını yenilerdi. Kiremit ve taş parçalarıyla sokaktan bölüp ayırdığı evini; koltuk, masa, iskemle gibi İstanbul'da gördüğü eşyalarla döşerdi." Hatta iki romanda da şehir hayatının

yansımaları olarak, Kiraz Dilek'in verdiği giysilerle, Kiraz ise annesinin yolladığı ve köydekilerin hiç görmediği giysileriyle hava atmaktadırlar "Her fırsatta derslerdeki başarısıyla ve Dilek'in kendisine verdiği giysilerle gösteriş yapmaktan da kendini alamıyordu (s. 23)."

İki romanda da zengin çocuklarının yalnız ve mutsuz olmaları öznelere bunlarla arkadaşlık kurarak o dünyaya girmeleri bağlamında 'yardımcı' rolündedir. Özgür ün annesi, kardeşi ve üvey babası vardır, ama kendini yalnız hissetmektedir (144). Fadiş'te Cemile zorunluluktan Fadiş'i birilerine bırakıyor, ancak Yeşil Kiraz'da zengin kadınlar oyuna gitsinler diye çocuklarını bakıcılara bırakmaktadırlar. Bunun çocuklar üzerindeki etkisi Dilek'in sözlerinde görülmektedir:

"Beni bıraktığı yabancı kadınlardan öyle korkardım ki! Çoğu beni annem gider gitmez odama kapatırdı. Ağlar, bağırır, tepinirdim, bakan olmazdı (s. 52)."

İki romanda da engelleyici eyleyen olarak baba yüzünden düzen bozulmuş, Cemile kızı Fadiş'e bakabilmek, Kirazlar da yaşam mücadelesi için kente göç etmişlerdir; Fadiş sıcak bir yuva bulma, Kiraz kimlik bocalaması içinde birçok sorunlar yaşamıştır. Ancak bu olumsuzluklara rağmen her ikisi de okulla beraber sınıf atlama fırsatını yakalamışlardır. Köylerinde kalsalardı belki böyle bir imkânları olmayacaktı. Kiraz'ın babasının sözleri bunu göstermektedir:

"Ben sizi köy bataklığında çürümekten kurtardım. Kente getirdim... Çalışın çabalayın, yaşamınızı sürdürün (s. 75)."

Engelleyici: Kırsal kesimde insanlar birbirlerine yardım etmektedir. Örneğin; savaştan sonra mahalle onun evini yapmıştır "Mahalle halkı bir karar aldı: Herkes, bir gün kendi evinin yapımıyla uğraşacak; bir gün Naciye Kadın'ın evini yapmaya çalışacaklardı" (s.10)". Ancak aynı şekilde özel hayatlara da karışma hakkını kendilerinde görürler. Kocasına gitmediği için 'namus' bağlamında eleştirilen Cemile toplumsal baskı yüzünden köydeki düzenini bozmuştur:

"Artık kasabada rahat edemeyecekti.(s. 15)...Senden ayrılacağım deyince Cemile ateşe basmış gibi oldu (s. 16)/ ateşe değmiş gibi sıçradı: Yuva falan istemem; ayrılmak da istemem. Bizde kocasından ayrılanları kınarlar. Sonra herkes bana kötü gözle bakar. (s. 32)"

Namusuna zarar gelmemesi için ailesi Kiraz'ın hareketlerini kısıtlamıştır:

"Üstün kirlendi. Genç kız oldun... Kendini iyi kolla erkeklerden uzak dur. Allah etmesin, bir erkekle birlikte olursan, çocuğun olur. ... Bunları bil de erkek eli değirme eline. Yüzünün akıyla nikâhlı kocanın koynuna girince gör, erkeği (s. 99)."

Babası namus için öldürdüğü halası hakkında "Kazayla öldü. Şehit oldu. Bedenine kimsenin eli değmedi. Namusuyla can verdi. Cennette huriler onun için düğün kurmuşlardır (s. 91)" demekte, yaptığını cinayet olarak görmemektedir. Annesi kaşlarını yolduğu için bile (s. 162) bilirdi ki "İlk kaşığı baba uzatırdı yemeğe (s. 92)". bu şekilde giderse kötü yola düşeceğine inanarak onu döver. Cinsellik hakkında konuşmak yasaktır:

"Ama kalkıp da anama, benim meme yerlerim sızlıyor demedim. Ayıptır böyle şeyler. Bir daha duymayayım (s. 83)."

Kiraz'ın kendi seçimi söz konusu değildir; bir yandan çevresinde gördüğü burjuva kesimle baş etmeye çalışırken bir yandan da ailesinin istediği şekilde 'namuslu' bir insan olması için baskı görmektedir. Bu baskı Kiraz'ın düşüncelerine de yansımıştır. İçki ve kumarın dinen yasaklanmış olduğunu hatırlaması (s. 46), kadınların adamlarla dizdize, omuz omuza, hatta ağız ağıza olmalarına ve yanaklarını çimdikleyen garsona tepkisi (s. 63), kadınların daha çıplak olmasının güzel gelmemesi ve (s. 66) ve kadınların da erkekler kadar içki tüketmesi (s. 70). Kiraz namus kavramının önemli olduğunu şu sözlerle belirtmektedir:

"Benim için çok değerli ve de çok önemli bir şey vardı. Onu da geçmişte, bana harcadığın paralara karşılık, yatağına girerek, armağan ettim. Öylesine yoksuluz ki, seninle ancak böyle ödeşebilirdim (s. 220)."

Toplumun değer yargıları bağlamında alt sınıfın üst sınıf tarafından horlanması da öznelerin anlatı izlencelerini gerçekleştirmelerinde engelleyici eyleyendir. Şehir hayatında paradan ve mevkiden kaynaklanan toplumsal hiyerarşi yüzünden özellikle Fadiş'in horlanması Cemile'yi farklı işler bulmaya zorlamıştır. Hanımın ona karşı acımasız olması (başına dikilip taşları fırçalatması), oğlu için "O da senin efendin" diye çıkışması", "Sizin gibiler hem çocuk terbiyesinden anlamazsınız, hem de çocuklarınızı tepenize çıkarırsınız," çocuğun "ikiniz, tıpkı sokaktaki dilencilere benziyorsunuz" sözlerindeki aşağılama, beyin elini öpme (s. 30), giderken bir şey çalıp çalmadıklarını kontrol etme toplumsal hiyerarşiyi örnek olarak verilebilir. Köyünden çıkıp kendini bambaşka bir kültür ve zengin kesim içinde bulan Kiraz için de zaman zaman horlanma söz konusudur. Her iki romanda da zengin çocuklarının şımarıklığı yüzünden öznelerin mağduriyeti söz konusudur. Dilekler'in adadaki çalışanı Meryem Kadın'ın "Zenginlerin tümü böyle zaten. Çocuklarını öyle bir şımartıyorlar ki! s. 46" sözlerinde de bu görülmektedir. Fadiş doktorun çocuğu tarafından çok tartaklanmış, bu yüzden annesi işinden olmuştur, bu bağlamda engelleyici işlevdedir. Her iki romanda da atılmak, sokakta kalmak korkusu var. Cemile, Fadiş'in yaramazlıkları yüzünden atılmaktan ve işsiz kalmaktan, Kirazlar da apartmandan atılıp ortada kalmaktan korkuyorlar:

"Onlar bu apartmanın kökten sahibi. Kızdırırsak, kapı dışarı ediverirler. Evsiz yurtsuz, İstanbul'un orta yerinde kalakalırız (15)".

Ataerkil düzen ve baba otoritesi her iki romanda da karşılaşılan engelleyicidir. Fadiş çok iyi Her iki ailede de şiddet vardır "Cemile tokat yemişti (s. 13) ve erkeksiz kadın bir hiç sayılır "Başında erkeği olmadığı için, eline geçen parayı bir türlü değerlendiremiyordu (s. 10)". Bununla beraber Anadolu erkeği kadından daha zayıf gösterilmektedir. Kamil Bey tembel, sorumsuz, yalancı, ailesine düşkün olmayan, üstelik çapkın bir babadır. Fadiş'in babası ailesini bırakıp gider, Kiraz'ın babasının da devamlı gitme eğilimi vardır "Bazen de bizleri bırakıp gitmekten söz eder (s. 51)"Şehirdeki babalar ise sözünde duran ve karısının bir dediğini iki etmeyen babalardır "Candan Hanım yeri geldikçe kocasını bile paylıyordu. Onca sözü, anası babasına dese, adamakıllı sopa verdi kesin kez (s. 36)". Kiraz'ın babası da tembeldir "kahvede kâğıt oynayarak, gününü gün ediyordu (s. 75)... Kül kömür işini babam yapsa ya (s. 10)" sözleriyle betimsel yapıda bu belirtilmektedir, üstelik hastadır; her ne kadar Kiraz'ı kısıtlamaya çalışsa da son kararı yine anne Habibe Kadın vermektedir. Aileye bağlılık Anadolu insanı için saygının bir ifadesidir. Fadiş'in annesi Cemile annesine bakabilmek için çalışır, annesini bırakıp kocasıyla gitmez, ancak Yeşil Kiraz'da Habibe Kadın'ın "Evlat ne güne büyütülür. Ananın babanın çiş çanağını da vereceksin, tükürük hokkasını da paklayacaksın (s.94)" sözleri Kiraz'ı baskı altına almaktadır, eşitlik kavramı yok olmakta, aile içinde de horlanma gerçekleşmektedir. Her iki romanda da öznelerin (Fadiş ve Kiraz) okula geç başlaması kırsal kesimde kız çocukları için okula başlama sorunu olduğuna da işaret etmektedir, romandaki özneler için de bu bir engelleyicidir. Oysa, Fadiş'te de Kiraz da da kızlar hemen okumayı sökmek istiyorlar.

Romanlarda özneler bazen yardımcı bazen de engelleyici eyleyen konumunda görünen yalan ise Fadiş'te Cemile'yi boşamak isteyen Kamil Bey tarafından onu kandırmak için, Yeşil Kiraz'da ise zengin görünmek isteyen Kiraz tarafından kullanılan ortak bir eyleyendir. Ancak Kamil Bey'i güvenilmez, Fadiş tarafından sevilmeyen bir kişi yapmıştır. Kaç kez "Ben de senden ayrılmak istemiyorum. Hemen gidip Akkale'de bir ev tutayım. Döşedikten sonra gelip seni alırım (s. 33)." diyerek Cemile'yi kandırır ve Fadiş'i kaçıtır. Fadiş'in annesini soran yolculara "Sizlere ömür" der ve "Seni trenden aşağıya atarım" diye Fadiş'i tehdit eder (s. 36). Fadiş, "İşte o zaman ondan soğudum (s. 55)" tümcesiyle babasını sevmediğini belirtmektedir. Özgür de Kiraz'ın yalanını öğrendikten sonra onu terk eder. Yine de anlatıcı yalan söyleme nedenini "Ama aralarında Kiraz'ı kuyruklu yalanlar üretmeye iten kokuşmuş değer yargıları vardı, dağlar gibi (s. 217) sözleriyle kaçınılmaz olarak sunmaktadır.

İki romanda da din olgusu yer almakta ancak Fadiş'te Ramazan gibi insanları birbirine bağlayan, gelenek ve göreneklerin yaşatıldığı, huzurun yaşandığı, saf duygularla ve Allah rızası için yapılan eylemler yer alırken Yeşil Kiraz'da dinsel örgütlemelerin ("Yavaş yavaş mayalanan hamur gibi, kabarıp çoğalmaktayız gündün güne, s. 31"), aşırılıkların (Türbanlar,

topuklara kadar inen ipek mantolar ve eldivenler), yozlaşmaların (Hacı Bey'in metresi vardır ve "Hasan'ın minareye kılıf hazırlayan bir avukat olmasını istiyordu, s. 102") yer aldığı dünya işlerini halletmek için kullanılan göstermelik bir din söz konusudur. Kimlik bulma aşamasında Kiraz'ı ikileme sokan bir durumdur bu, çünkü Kiraz içki ve kumarın dinen yasak olduğuna inanan, dini inançları olan bir kızdır.

Sonuç

Gülten Dayıoğlu'nun Türk toplumunda kadının yerini sorguladığı 'Fadiş' ve 'Yeşil Kiraz' romanlarında köyden kente göç eden ailelerin ekonomik ve toplumsal sorunları gönderici eyleyeni oluşturmakta, özellikle Türk kadını bu sorunlara maruz bırakılıp alıcı, özne eyleyeni olarak gönderici ile bir sözleşme gerçekleştirmektedir. Her iki romanda da bireysel sorunlar ya da toplumun çarpık değer yargıları sonucu 'para kazanma' anlatı izlencesi yer almakta ve olayların başlangıç durumuyla bitiş durumu arasında bir dönüşüm oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle romanlardaki özneler, gerek Cemile gerekse Kiraz gönderici tarafından /istemek/, /bilmek/, /yapabilmek/ve /zorunlu olmak /koşullandırmaları ile donanırlar. Ancak anlatı izlencesinin gerçekleştirilmesinde öznelere yardımcı ya da engelleyici eyleyenler söz konusudur.

Toplum içinde var olma savaşında 'para' en büyük yardımcıdır. Cemile kızı için sıcak bir yuvayı para kazanarak temin eder ya da ona parasız yatılı okul imkânı yaratır. Kiraz zengin olduğu görünümünü vererek belirli çevrelere girer. Toplumda saygın bir yere gelebilmek için her iki özne de romanların sonunda okulun umut olduğu bir yolculuğa çıkarlar. Anadolu kadını kendi ezikliklerinin acısını kızlarını okutarak çıkarmak ister ve kızlarına bu imkânları sağlamak için çalışır. Her iki romanda da baba yüzünden köyden kente göç söz konusu olsa da her ne kadar zorluklarla da karşılaşsalar şehir hayatı öznelere görgü ve deneyim kazandırır, kendilerini geliştirme ve çağdaşlaşma fırsatları doğurur. Her iki romanda da zengin çocukları para olmasına karşın ailelerinden ilgi görmedikleri için mutsuzdur, bu açıdan öznelerden maddi olanaklara karşılık arkadaşlıklarını, sevgilerini ve ilgilerini alırlar.

Kırsal kesimin kocasız kadını yadırgama ve namus gibi ataerkil kavramları bu kesimdeki kadınlar üzerinde toplumsal bir baskı yapmaktadır. Namus en büyük değerdir; Cemile bu yüzden köydeki düzenini bozar, Kiraz'ın biraz serpilip güzelleşmesi ailede 'kızın ırzına geçilir' korkusunu yaratarak Kiraz'ın üzerindeki baskı artar. Kız çocukları eğitim alanında da okula geç başlatılmak gibi mağduriyetlerle karşı karşıyadırlar. Toplumsal hiyerarşi yani alt sınıfın üst sınıf tarafından horlanması da her iki romanda da karşılaşılan bir engelleyicidir. Bu horlanmalar Cemile'nin devamlı iş değiştirmesine, Kiraz'ın ise yalanlar söylemesine, isyan etmesine neden olmuştur. Yine de her iki romandaki en büyük korku sokağa atılmak, işsiz kalmaktır. Romanlarda baba tembel ve sorumsuz olmakla beraber şiddet unsuru olarak da sunulmaktadır. Oysa Anadolu kadını çalışkan ve merttir, ipleri elinden bırakmaz. Toplumdaki üst kesim çocuklarına iyi olanaklar sunmaya ve onları mutlu etmeye çalışırken alt sınıfta çocuklar sanki aileye para kazanmak, saygı göstermek ve hizmet etmek için doğurulmuşlardır; sevginin yerine korku, zorunluluk ve mahalle baskısından dolayı anneye babaya kul köle olmalıdırlar. Toplumdaki horlanmaya ve ailedeki ahlaki baskılara yalan da bir çözüm olarak sunulmakta, ancak romanların sonunda 'yalanlar'ın gerçeklerin üstünü geçici bir süre örten pembe tüller olduğu ve bir süre sonra olayları çıkmaza sürüklediği mesajı verilmektedir.

Kısacası, kahramanlarını Türk kadınının oluşturduğu, Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' ve 'Yeşil Kiraz' romanlarında karşılaşılan yardımcı ve engelleyici eyleyenler Türk toplumunda kadının maruz kaldığı ortak durumları ve Türk toplumunun değer yargılarını gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- ALTINBÜKEN, Buket ve NAKTAN, Meril (2004). "Göstergebilimde Reklam Çözümlemesi", Nedret Öztokat (Haz.) *Disiplinlerarası Ortam ve Yöntem Sorunları*, s. 62-72 . İstanbul: Multilingual.
- BAYRAV, Süheyla (1999). *Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi*, İstanbul: Multilingual.
- DAYIOĞLU, Gülten (2011). *Fadiş* (56. Basım), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- DAYIOĞLU, Gülten (1995). *Yeşil Kiraz* (4. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- DÖKMEN, Üstün (2001). "Fadiş'te Empati ve Varoluş Bilinci Fadiş Üzerine Psikolojik Bir İnceleme", Sedat Sever (Ed.) *Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30.Yılı Sempozyumu*, s. 40-47, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ERKMAN-AKERSON, Fatma (2005). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Multilingual.
- GÜRKAN, T. (2001). "Eğitsel Öğeleriyle Fadiş", Sedat Sever (Ed.) *Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30.Yılı Sempozyumu*, s. 28-39, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- KIRAN, Ayşe ve KIRAN, Zeynel (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- KIRAN, Ayşe Eziler (2004). "Göstergebilim ve Yazınsal Çözümlemeler", Nedret. Öztokat (Haz.) *Disiplinlerarası Ortam ve Yöntem Sorunları*, s. 50-61, İstanbul: Multilingual.
- KIZILTAN, Nazan (2001). "Fadiş Romanında Fadiş ile Annesi Arasında Geçen Konuşmaların Edimbilim Açısından İncelenmesi", *Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30. Yılında Çağdaş Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu ve Yazını Ulusal Sempozyumu* , s. 57-63, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi A.Ş.
- PARLAKYILDIZ, Hayrettin (2001). "Gülten Dayıoğlu'nun Bazı Hikaye ve Romanlarında Ahlaki Değerler Sistemi". *Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30. Yılında Çağdaş Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu ve Yazını Ulusal Sempozyumu*, s. 229-235, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi A. Ş.
- RİFAT, Mehmet (1990). *Dilbilim ve Göstegebilimin Çağdaş Kuramları*, İstanbul: Düzlem Yayınları.
- RİFAT, Mehmet (2005). *XX. Yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları 2. temel metinler* (3.baskı.. İstanbul: YKY.
- ŞÜYÜN, Faruk (Haz.). (2012). *Bir Yaşamış, bir Yazmış Gülten Dayıoğlu*, İstanbul: TÜYAP Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
- TANYOLAÇ, Nedret. Öztokat. (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*, İstanbul: Multilingual.
- UÇAN, Hilmi (2006). "Türk Dili ve Edebiyatı Eğitiminde Yazınsal Metne Kuramsal Yaklaşımların Bilinmesi ve Göstergebilimin İşlevi", Cemal Yıldız, Latif Beyreli (Haz.) *Edebiyat, Edebiyat Öğretimi ve Deyişbilim Yazıları, Cilt II*, s. 456-464, Ankara: Pegema Yayıncılık
- UYSAL, Hikmet (2001). "Gülten Dayıoğlu'nun "Fadiş" Adlı Romanında Kahramanların Fadiş'in Hayatındaki Etkileri Üzerine", *Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30. Yılında Çağdaş Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu ve Yazını Ulusal Sempozyumu*, s. 133-136, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi A. Ş.
- YÜCEL, Tahsin (1979). *Anlatı Yerlemleri-Kişi/Süre/Uzam*, İstanbul: Ada Yayınları.